

הקדימה והשיוויון. חשיבת היחיד הקדימה כהרכה את חשיבת ההמון וטעם מושליו. איש־הרוח רק קרימה בביטוי ובאמירתו, ואיש־המרע בנה סביבו חומות של התמחות והתמצאות בזווית הצרה של תחומו הספציפי.

איש־האשכולות, שירע את הכל על עול־מו, כפי שהיה בתקופת הרנסנס ועד למאה ה־20, הלך ונעלם. למושלי המאה ה־20, בני המעמד השלישי, לא היה רקע אניג־טעם, וכי ריצתם קרימה, אל השילטון, לא היה להם הזמן להתעסק בעולמות המופלאים של הא־מנות והמרע. לגבי רידם, הדוגמות הירועות של העבר, שהצליחו מאות בשנים, הן בשורה

לא היתה דרך חזרה מרצון, אלא חזרה של כפייה פוליטית של רודן ומושל. ואמנם, שוב לא טייל לו האמן במחלצות בחצרות הנסי־כים, ושוב לא היה יקריו של מלך זה או אחר. האמן היה האינדיווידואליסט, שניסה למכור את האמת שלו בלבד לחברה. אמת שהיתה מסובכת ומורכבת, ולא היתה קשורה לטעם ההמונים, ולא ביטאה מאויי מושלים ודת. ההיפך היה הנכון: האמן, בדרכו המיו־דת, חייב היה לשכנע, בעזרת המשכילים והאינטליגנציה, שביקורתו וראייתו המיוחדת הן ראי של החברה, ולא חזרה על ואל דוגמות מפורסמות של ההיסטוריה, שאינה אלא חיקוי ורחוקה מן הביטוי האמנותי, כרחוק מיוזרח

ב עיקרון יכולים אנו לומר שכל שינוי במישטר הביא גם שינוי באמנות.

כל עת שבישרה החברה חידוש, הוא השת־קף בראי אמנותה — לטוב ולרע. גם ניוון תקופה השתקף בראי האמנות של מישטר זה או אחר.

כך זה משחרר האנושות, מן הפירמידות הגדולות, אבן־הפינה של החברה, שבישרו את כוחם הריכוזי של הפרעונים (השושלת הרבי־עית), ועד לאתו פרעה תימהוני, אחנאתון (השושלת ה־18) שרצה באל אחר, באל־הש־מש. משם ועד ליוון הקלאסית של המאה ה־5 שלפני־הספירה. משם לרומא, שחפצה לשמר

אורטיקנים גדולים כקארל מארכס ותלמידיו, ראו עולם של עתיד בתנאי מעברה ובתיאור־יה. וכך כל אנשי הרוח, האמנות והחופש. משהתבשר העולם לקראת סוף 1917, בשיאה של מילחמת־עולם ובשיאו של אוונ־גארד באמנויות, בספרות, בשירה ובאדריכ־לות, על המהפכה הסובייטית, שהנה סוף־סוף כמה אותה חברה מודרנית הפתוחה לעשייה

האמנים האמינינו להם

ממוסקוה יצאה הבשורה, וגדולי הרוח והתרבות בעולם התייצבו לדגל. כל החיסולים והעוולות לא הביאו להתכחות. על דיקטטורה ואמנות

יגאל חומרקין

רבת־דושם להמוני גם במאה ה־20, ספק אם טעו בדבר. אך בדבר אחד טעו: אמנות מוכיח תבת היא אמנות מתה, מגוונת ומכוונת.

★ ★ ★

דור המהפכנים שבא מן המאה ה־19, ותי

ממערב. האמן קשר את ההיסטוריה עם ואל השקפת עולמו האישית, המיוחדת.

★ ★ ★

המאה ה־20 באה לעולם עמוסה בתיקוות לחופש־ביטוי. היא רצה קרימה ושרה את שיר

את איכותה הקלאסית של אתונה באמנותה — אל הביזנט, העשיר בכיפות ובפסיפסי־הזו־הב. אל הגותיקה, שחפצה לעלות בסטרוד־טורה של קשתות מאורכות ודמויות קרושים, שהתארכו להן באותן הפרופורציות אל הרני־סנס, שחור בשאלה אל המקור / הקלאסיקה, באמצעים חדשים ובביטוי החדש, ששנים שם לעצמו שוב את אידיאל־היופי כמשאת־נפש. משם הוסיף גלים ופרטים, קשתות ונפח, שהתגשם והתבסס בבארוק הרשן, אל תוך הרוקוקו החיצוני הקליל והעמוס כסל — פירות מלאכים ומניירות. ואל תחילת עידן חדש של נשורת המהפכה התעשייתית, שהתברכה כפלורליזם של חומרים וביטוי, ואל המאה ה־20 שבה הכריז גם האמן על היותו חופשי, וביטוי עולמו הפנימי חשוב לו לאי־ערוך יותר מלהיות מאסטר של מלאכות ומיומנות, להיות המבצע מטעם השררה. מהרגע שהוכרז חופש זה של האמן, שוב

חדשה ולביקורת, שבה ייצור האמן את אותה אמנות יחידה שיש בה מכוחות העתיד" (כפי שכתב קנדינסקי עוד ב־1912) אותה חברה שיויונית שבה יעבור כל אחד כפי יכולתו וכל אחד יקבל כפי צורכו.

עידן חדש התחיל, — כך סברו כל האינט־לקטואלים — ענקי האמנות והרוח. השירה שברה כבלים: מיאקובסקי, יסנין, מנדלשטאם ואלכסנדר בלוק, הסנוניות ששרו כזמיר. אמ־נים מופשטים כטטליו מלוויץ וליסיסצקי בירכו את העידן החדש בקונסטרוקטיביזם בצורה מופשטת, חדשה ומופלאה. איזנסטיין, פודובקין, ורטוב ואחרים יצרו סרטים נפלא־אים לפוטו־מקין. אוקטובר, סערה מעל אסיה ואני מצלמה סרטים למעו המהפכה והחברה, שדיברו בשפה אמנותית אישית ומתקדמת. כל אמני אירופה נשאו עיניהם ונפשם מיו־דה, אל שמה־עמים העולה, משאת־הנפש (המשך בעמוד 30)